

GIỚI THIỆU CHUNG VỀ DẠY HỌC PHÂN HÓA TRONG NHÀ TRƯỜNG PHỔ THÔNG Ở HOA KÌ

NGUYỄN PHƯƠNG MAI

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

Tóm tắt: *Dạy học phân hóa (DHPH) là xu hướng dạy học xuất hiện từ rất lâu và được áp dụng ở nhiều quốc gia trên thế giới. Hoa Kỳ là một trong những quốc gia có nền giáo dục phát triển nhất thế giới. DHPH trong nhà trường phổ thông ở Hoa Kỳ được xem là xu hướng dạy học tối ưu, mang lại hiệu quả cao trong giáo dục. Bài viết trình bày quan điểm về DHPH trong nhà trường phổ thông ở Hoa Kỳ; Vai trò của giáo viên (GV) trong lớp học phân hóa; Một số quy tắc trong DHPH; Môi trường học tập và các chiến lược để quản lí một lớp học phân hóa đạt hiệu quả.*

Từ khóa: *Phân hóa; dạy học phân hóa; trường phổ thông; Hoa Kỳ.*

(Nhận bài ngày 20/5/2016; Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa ngày 16/6/2016; Duyệt đăng ngày 24/6/2016)

1. Đặt vấn đề

Hoa Kỳ là một trong những quốc gia có nền giáo dục phát triển nhất thế giới. Học sinh (HS) trong các nhà trường phổ thông ở Hoa Kỳ hiện nay ngày càng đa dạng. Các em đến từ nhiều quốc gia khác nhau với các nền văn hóa và phong cách học tập khác nhau. Do đó, sở thích và năng lực của các em cũng không giống nhau. GV giảng dạy trong những lớp học đa thành phần như vậy phải đối mặt với rất nhiều thách thức, khó khăn cho dù ở bất cứ khối lớp nào. Điều dễ nhận thấy là một phương pháp giảng dạy giống nhau dành cho tất cả HS sẽ không còn phù hợp, cũng tương tự như một chiếc áo sẽ không thể mặc vừa cho tất cả HS trong cùng một lớp. Vì vậy, GV phải tạo ra một môi trường học tập thân thiện cùng với cách dạy phù hợp để đáp ứng được những nhu cầu khác nhau của HS và trong bối cảnh này thì DHPH được xem là xu hướng dạy học đáp ứng được yêu cầu trên. Trong bài viết này, chúng tôi giới thiệu chung về xu hướng DHPH trong nhà trường phổ thông ở Hoa Kỳ và trình bày một số quy tắc cùng các chiến lược giáo dục của Hoa Kỳ nhằm giúp GV có thể đáp ứng được nhu cầu học tập đa dạng với những sở trường và mức độ nhận thức khác nhau của HS.

2. Quan điểm về dạy học phân hóa trong nhà trường phổ thông ở Hoa Kỳ

Không phải cứ trẻ em cùng một độ tuổi đến trường là đều giống nhau. Các em khác nhau về vóc dáng, cá tính cũng như năng lực nhận thức và sở thích cá nhân. Ở mức độ cơ bản nhất, DHPH có nghĩa là “xới lên” để biết rằng điều gì đang diễn ra trong lớp học để HS có nhiều sự lựa chọn trong việc thu thập thông tin, giải thích ý tưởng và diễn đạt những gì đã học được. Nói cách khác, DHPH mở ra nhiều con đường để tiếp thu kiến thức, để xử lí và diễn giải ý tưởng đồng thời xây dựng được các sản phẩm mà mỗi HS đều có thể học được một cách hiệu quả. Cách dạy học truyền thống thường mang tính đồng nhất. Chẳng hạn, HS của cả lớp cùng được nghe một câu chuyện sau đó tất cả các em cùng vẽ một bức tranh mô tả về câu chuyện đó. Hoặc là, cả lớp cùng được xem một đoạn video về một vấn đề nào đó, chẳng hạn như lịch sử hay khoa học. Khi đó, các em cùng đọc một chương của cuốn sách, cùng được ghi chép giống nhau, rồi cùng trả lời câu hỏi ở cuối chương... Cách dạy học như vậy đã trở nên quá quen thuộc bấy lâu nay đối với GV, HS và phụ

huynh. Đó là cách dạy học không phân hóa, có nhiều hạn chế nhất định. Dưới đây, chúng tôi sẽ trình bày quan điểm về DHPH trong nhà trường phổ thông ở Hoa Kỳ.

2.1. Dạy học phân hóa - xu hướng dạy học chủ động

Trong một lớp học phân hóa, GV luôn ý thức rằng không phải HS nào cũng có nhu cầu học tập giống nhau. Chính vì vậy, GV cần chủ động lập kế hoạch chuẩn bị nhiều phương án học tập khác nhau. Tất nhiên, trên lớp học, họ vẫn phải điều chỉnh thêm cho phù hợp với từng cá nhân HS, song vì đã có sự chuẩn bị trước dựa trên những hiểu biết về sự đa dạng của HS nên các phương án dạy học thường phù hợp với HS.

2.2. Dạy học phân hóa chú trọng chất lượng hơn số lượng

Nhiều GV hiểu nhầm DHPH có nghĩa là một số HS trong lớp sẽ được giao nhiều nhiệm vụ học tập hơn trong khi các HS khác sẽ được giao ít hơn. Chẳng hạn, một GV có thể giao cho một HS giỏi đọc hai cuốn sách, trong khi đó, một HS yếu hơn sẽ chỉ phải đọc một cuốn, hoặc HS giỏi sẽ làm nhiều bài tập hơn so với HS yếu. Song, trên thực tế, nếu một HS đã nắm bắt được một kĩ năng nào đó thì phải cho HS đó làm các dạng bài tập rèn luyện các kĩ năng mới. Như vậy, không phải chỉ là điều chỉnh số lượng bài tập mà cần phải điều chỉnh bản chất của bài tập để đáp ứng nhu cầu của HS.

2.3. Dạy học phân hóa xuất phát từ đánh giá

Một GV nếu hiểu được sự cần thiết phải DHPH thì sẽ luôn tìm mọi cơ hội để hiểu HS của mình hơn. Họ sẽ nhìn nhận, đánh giá HS của mình qua những cuộc chuyện trò giữa các cá nhân, việc thảo luận trong lớp học, công việc của từng HS. Những đánh giá, quan sát đều là các cách thức giúp họ hiểu rõ hơn về từng HS của mình, thông qua đó GV đánh giá được mức độ nhận thức, sở trường, hứng thú và cách học tập của HS. Từ đó, GV có thể thiết kế bài giảng dựa trên những hiểu biết của mình. Hình thức đánh giá cuối cùng cho dù bằng cách nào thì cũng nhằm mục đích tìm ra phương án để mỗi HS thể hiện được nhiều nhất những kiến thức đã học.

2.4. Dạy học phân hóa đưa ra nhiều cách tiếp cận về nội dung, quá trình và sản phẩm

Trong tất cả các lớp học, GV đều phải quan tâm đến ít nhất là 3 yếu tố của chương trình, đó là: 1/Nội dung - đầu vào, HS học cái gì; 2/Quá trình - làm thế nào để HS

hiểu được các ý tưởng và các thông tin; 3/Sản phẩm - đầu ra, làm thế nào để HS thể hiện được những điều đã học. Tất cả các yếu tố này đều vô cùng quan trọng trong DHPH.

2.5. Dạy học phân hóa - cách tiếp cận lấy học sinh làm trung tâm

Lớp học phân hóa được vận hành dựa trên giả thuyết rằng sự trải nghiệm học tập sẽ đạt hiệu quả cao nhất khi HS tham gia, cảm thấy phù hợp và hứng thú. Không phải HS nào cũng có mức độ tham gia, có mức độ phù hợp và hứng thú học tập giống nhau. Đồng thời, DHPH xác định rằng những kiến thức sau phải được xây dựng trên cơ sở sự hiểu biết trước đó và đương nhiên không phải tất cả HS đều có mức độ hiểu biết như nhau trước khi học. Vì vậy, trong một lớp học với sự đa dạng của HS, GV cần nhận thấy rằng một nhiệm vụ có thể được xem là quá dễ dàng đối với HS này nhưng lại là thách thức đáng sợ đối với HS khác. GV trong các lớp học phân hóa cần hiểu rằng phải giúp HS ngày càng có trách nhiệm hơn đối với sự trưởng thành, tiến bộ của chính mình và cảm thấy tự hào với những gì mình làm được. HS cần được khuyến khích tham gia tích cực vào việc ra quyết định và đánh giá các quyết định đó.

2.6. Dạy học phân hóa - sự pha trộn giữa các phương pháp làm việc cả lớp, làm việc nhóm và làm việc cá nhân

Trong lớp học, đối với nhiều tình huống, việc cả lớp chia sẻ thông tin hoặc cùng thực hiện một hoạt động là rất hiệu quả. Cách giảng dạy với cả lớp như vậy giúp tất cả HS có chung một cách hiểu và tạo điều kiện cho HS cả lớp trao đổi, chia sẻ, giúp đỡ lẫn nhau.

2.7. Dạy học phân hóa - xu hướng dạy học có tính "hữu cơ"

Trong lớp học phân hóa, GV và HS học hỏi lẫn nhau. Mặc dù GV có nhiều kiến thức hơn về môn học song họ vẫn phải học hỏi xem HS của mình tiếp thu kiến thức như thế nào. Sự phối hợp như vậy với HS rất cần thiết, giúp GV có thể nhận ra cách dạy như thế nào cho phù hợp với từng HS. DHPH rất cần tới sự năng động của GV. GV phải đánh giá mức độ phù hợp giữa người học và cách học để có sự điều chỉnh kịp thời để đáp ứng được nhu cầu của từng đối tượng HS. Vì vậy, DHPH thường đạt hiệu quả cao hơn so với cách dạy truyền thống.

3. Vai trò của giáo viên trong lớp học phân hóa

Vai trò của GV trong lớp học phân hóa tất nhiên sẽ khác rất nhiều so với lớp học theo kiểu truyền thống. Họ không coi mình là những người sở hữu và truyền đạt kiến thức nữa mà thay vào đó GV sẽ là người tổ chức các cơ hội học tập cho HS.

Mặc dù nội dung kiến thức rất quan trọng song GV không chú trọng nhiều đến việc biết tất cả các câu trả lời mà ngược lại họ chú trọng vào việc "tìm hiểu HS". Vì vậy, họ phải tạo ra được một phương pháp dạy học sao cho thu hút được sự chú ý của HS rồi từ đó dẫn dắt để giúp HS hiểu bài. Trong lớp học phân hóa ở Hoa Kỳ, việc tổ chức lớp học nhằm để đạt được các hoạt động hiệu quả trở thành vấn đề ưu tiên hàng đầu.

GV đóng vai trò như *huấn luyện viên* hay *hướng dẫn viên*, trao cho HS trách nhiệm trong việc học tập của mình. Những GV này cần phải có các năng lực: 1/Đánh giá sự sẵn sàng của HS thông qua nhiều hình thức; 2/ *Thấu hiểu*" hứng thú và sở trường của từng HS; 3/Tạo ra nhiều cách thức giúp HS thu nhận được thông tin và các ý tưởng; 4/Tạo ra nhiều cách khác nhau để giúp HS khám phá và đưa ra ý tưởng của mình; 5/Đưa ra nhiều cách dạy để HS có thể thể hiện và mở rộng vốn hiểu biết của mình.

Khi DHPH, GV cần phải hiểu rằng lớp học chính là nơi GV cố gắng đạt được sự hiểu biết tốt nhất về hoạt động dạy và học hàng ngày và không có thực tiễn nào là thực sự tốt nhất phù hợp trong mọi hoàn cảnh. Rất ít GV tự biết cách tổ chức, dẫn dắt một lớp học với các nhu cầu đa dạng của HS. Đây là một việc làm rất khó, GV cần phải được đào tạo, bồi dưỡng và trải nghiệm. Dưới đây, chúng tôi sẽ mô tả một số cách ví về vai trò cần thiết của GV khi DHPH:

- *Giáo viên như nhạc trưởng*: Cách ví von như vậy cho thấy hình ảnh của một người lãnh đạo hiểu biết sâu sắc về âm nhạc và có khả năng tập hợp một nhóm người thậm chí không biết nhau để cùng đạt được một mục đích chung với những nhạc cụ khác nhau. Người nhạc trưởng giúp các nhạc công chơi nhạc không phải bản thân họ chơi nhạc.

- *Giáo viên như huấn luyện viên*: Một người huấn luyện viên giỏi sẽ đề ra những mục tiêu chung cho cả đội và cho mỗi cá nhân trong đội thực hiện. Quá trình tập luyện sẽ bao gồm các hoạt động chung song qua đó mỗi cá nhân sẽ khắc phục được những điểm yếu và phát huy những điểm mạnh của mình.

4. Một số quy tắc trong dạy học phân hóa

Trước khi xem xét cụ thể các cách điều chỉnh nội dung, quá trình và sản phẩm cho HS trong một lớp học đa dạng về năng lực, chúng ta cùng tìm hiểu một số quy tắc trong việc thực hiện DHPH ở Hoa Kỳ như sau:

- Cần hiểu rõ những khái niệm và những nguyên tắc cơ bản giải nghĩa cấu trúc đối với các chủ đề, các chương, bài mà GV đang chuẩn bị.
- Hãy coi đánh giá là một con đường giúp GV tư duy và lập kế hoạch.
- Bài học cho cả lớp cần chú trọng tới tư duy sáng tạo và tư duy phản biện.
- Tạo điều kiện để tất cả HS đều được tham gia vào bài học.
- Trong một lớp học phân hóa, cần phải có sự cân bằng giữa các nhiệm vụ HS tự chọn và nhiệm vụ GV giao.

5. Môi trường học tập trong lớp học phân hóa

Ở Hoa Kỳ, môi trường lớp học phân hóa là một tổ chức hướng tới sự thành công. Lớp học phân hóa phải hỗ trợ và được hỗ trợ bởi một tập thể HS luôn tiến bộ. Có nghĩa là, GV sẽ dẫn dắt HS của mình phát triển về thái độ, niềm tin và thực tiễn, tạo nên một không khí thực sự vui vẻ trong lớp học.

*** Các dấu hiệu của một lớp học phân hóa được đánh giá là đạt hiệu quả:**

- *Tất cả mọi HS đều cảm thấy thoải mái*: HS cảm thấy mình được trân trọng và góp phần tạo sự thoải mái cho những người khác. Chắc chắn rằng sự quan tâm trực tiếp và tích cực của GV sẽ được HS đón nhận.
- *Tôn trọng lẫn nhau*: Lớp học là nơi để mọi người đều có thể chia sẻ nhu cầu học tập, ý tưởng và nhận được sự tôn trọng từ những người khác.
- *Mọi người đều cảm thấy an toàn trong lớp học*: Tất cả HS và cả GV đều không bị áp lực về mặt tâm lý cũng như cảm xúc trong lớp học.
- *Tất cả mọi người đều mong tiến bộ*: Mục đích của lớp học phân hóa là giúp mỗi thành viên trong lớp phát triển và tiến bộ hết mức có thể cả về năng lực chung và năng khiếu riêng. GV luôn cảm thấy vui mừng trước sự tiến bộ của mỗi HS cũng như sự tiến bộ của cả tập thể lớp. HS sẽ cùng trao đổi về mục tiêu và cách thức để đạt được các mục tiêu đó.
- *GV dạy học hướng tới sự thành công*: Trong một lớp học phân hóa, mục tiêu của GV là chỉ cho từng HS biết các em đang ở đâu trên con đường đạt được mục tiêu

đồng thời chia sẻ các kinh nghiệm học tập để giúp HS tiến bộ nhanh hơn trên con đường đã định đó.

- *Một cách hiểu mới về sự công bằng*: Thông thường, chúng ta hiểu sự công bằng có nghĩa là đối xử như nhau với tất cả mọi người. Tuy nhiên, trong lớp học phân hóa, công bằng được hiểu theo cách khác. Ở đây, công bằng có nghĩa là cố gắng đảm bảo sao cho mỗi HS đều nhận được sự trợ giúp phù hợp với nhu cầu của mình để phát triển và đạt được thành công.

- *GV và HS hợp tác với nhau vì sự phát triển và thành công chung*: Trong một lớp học phân hóa cũng giống như trong một gia đình, mỗi thành viên đều phải có trách nhiệm cho sự phát triển của chính bản thân mình và cho cả sự phát triển của những thành viên khác. Trong khi GV đóng vai trò là người lãnh đạo thì HS có trách nhiệm xây dựng các quy định cho lớp học, góp phần giải quyết các vấn đề và giúp đỡ, hợp tác lẫn nhau.

6. Các chiến lược để giáo viên quản lý thành công lớp học phân hóa

Đối với nhiều GV, sự không tự tin trong việc quản lý một lớp học phân hóa đôi khi trở thành nỗi sợ hãi khiến cho họ không muốn nỗ lực giảng dạy dựa trên các sở trường, năng lực, nhu cầu khác nhau của HS. Một số GV cũng không thể đánh giá được khả năng của mình trong việc cùng một lúc phải đóng nhiều vai và phải nhận biết nhiều tín hiệu khác nhau từ HS. Những kĩ năng/năng lực giúp GV thành công trong một môi trường phức hợp thì cũng sẽ giúp họ thành công trong môi trường lớp học phân hóa. Mặc dù quản lý lớp học phân hóa không phải lúc nào cũng dễ dàng, song quá trình này có xu hướng giúp nhà trường trở nên thích hợp với nhiều HS hơn, đồng thời cũng khiến việc giảng dạy trở nên sinh động và làm hài lòng HS hơn.

* Những điều cơ bản cần lưu ý khi quản lý lớp học phân hóa:

- 1/Có cơ sở rõ ràng cho việc DPHH dựa trên sự sẵn sàng, hứng thú và kinh nghiệm học tập của HS.
- 2/Bắt đầu DPHH với tốc độ phù hợp với bản thân GV.
- 3/Quy định thời gian đối với các hoạt động phân hóa để hỗ trợ sự thành công của HS.
- 4/Luôn tập trung chú ý vào HS.
- 5/Giảng dạy một cách cẩn trọng.
- 6/Phân chia HS thành các nhóm hoặc phân chia chỗ ngồi một cách hợp lí, nhẹ nhàng.
- 7/Tạo cho HS cảm giác gần gũi như đang ở trong một gia đình.
- 8/Đảm bảo rằng HS có kế hoạch cần trợ giúp khi GV đang bận giúp các HS khác hoặc các nhóm khác.
- 9/Giảm tối đa tiếng ồn.

10/Lập kế hoạch để HS được hoạt động luân phiên trong các nhiệm vụ được giao.

11/Hướng dẫn HS sắp xếp lại đồ đạc trong lớp học.

12/Hạn chế tối đa sự lơ là mất tập trung của HS trong lớp.

13/Khuyến khích các hành vi phù hợp với nhiệm vụ được giao.

14/Cần có kế hoạch cho những HS hoàn thành sớm nhiệm vụ.

15/Cần biết lúc nào sẽ ra lệnh “dừng lại”.

16/Để HS tự chịu trách nhiệm về việc học của mình càng nhiều càng tốt.

17/Để HS tham gia trao đổi về cách thức và quá trình thực hiện các hoạt động của lớp và của nhóm.

7. Kết luận

DPHH là xu hướng dạy học tất yếu, phổ biến ở nhiều nước trên thế giới. Hoa Kỳ là một trong những quốc gia sớm áp dụng và thực hiện thành công xu hướng dạy học này trong giáo dục ở nhà trường phổ thông. Ở Việt Nam, trước bối cảnh Đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục và đào tạo, bên cạnh dạy học tích hợp thì DPHH là xu hướng dạy học đã được quan tâm và triển khai thực hiện trong nhà trường. Tuy nhiên, đây là xu hướng dạy học khó, không phải bất cứ GV nào cũng thực hiện thành công, do vậy việc áp dụng xu hướng dạy học này ở nhà trường phổ thông nước ta vẫn còn nhiều hạn chế nhất định.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Tomlinson, Carol A., *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms*/CarolAnn Tomlinson. - 2nd ed.ASCD, 1703 N. Beauregard St., Alexandria, VA 22311-1714 USA.
- [2]. American Association of School Administrators., (1991), *Learning styles: Putting research and common sense into practice*, Arlington, VA: Author.
- [3]. Dunn, R., Beaudry, J., & Klavas, A., (1989), *Survey of research on learning styles*. Educational Leadership, 46(6), 50-58.
- [4]. Piaget, J., (1978), *Success and understanding*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- [5]. Reis, S., & Renzulli, J., (1992), *Using curriculum compacting to challenge the above average*, Educational Leadership 50(2), 51-57.

OVERVIEW OF DIFFERENTIATED TEACHING AT THE U.S. GENERAL SCHOOLS

Nguyen Phuong Mai
The Vietnam Institute of Educational Sciences

Abstract: *Differentiated teaching was a very long time trend, being applied in many countries around the world. The United States is a country with the most developed education. Differentiated teaching in the U.S schools was considered the optimal teaching trends with high efficiency. The article touches upon this trend at the U.S schools; the role of teachers in the classroom differentiation; Some rules in differentiated teaching; Learning environment and strategies to effectively manage a class differentiation.*

Keywords: *Differentiation; Differentiated teaching general schools; The United States.*